

EDITORIAL

ارتباط تاریخ پزشکی و طب سنتی

151

The Relationship between History of Medicine and Traditional Medicine
Alireza Mehdizadeh¹

1- Research Office for the History of Persian Medicine, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Correspondence: Alireza Mehdizadeh; Editor in Chief of RHM; Research Office for the History of Persian Medicine, North Ghaani street, Shiraz, Iran;
mehdizade@sums.ac.ir

علیرضا مهدی زاده¹

1- دفتر مطالعات تاریخ پزشکی ایران، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
نویسنده مسئول: علیرضا مهدی زاده، سردبیر مجله RHM، دفتر مطالعات تاریخ پزشکی ایران، خیابان قآنی شمالی، شیراز، ایران
mehdizade@sums.ac.ir

مطالعات تاریخ پزشکی نظیر سایر مطالعات تاریخی برای روشن کردن زوایای تاریک زندگی گذشتگان اهمیت دارد، علاوه بر این، این مطالعات می تواند برای گشودن راههای جدید در پزشکی نیز بکار رود. از همین منظر در دهه های گذشته در کشورهایی که دارای سابقه تمدنی بوده اند، مبحث طب سنتی در آمیختگی با تاریخ طب مطرح شده است. هر چند نگاه تحریریه نشریه مطالعات تاریخ پزشکی، نگاهی جهانی و با حفظ بی طرفی است لیکن حوزه اصلی انتشار مجله در سرزمینهایی است که سابقه تمدنی درخشانی دارند. از جمله سرزمینهای تمدن ساز در جهان باید به سرزمین های پارس، هند، مصر و یونان و پس از آن به بلاد اسلام که گستره وسیعی در جغرافیای عالم را در کنار دوران تاریخی طولانی به مدت حدود هزار سال در بر می گرفت، اشاره کرد.

آنچنان که پیش از دوران ابن سینا در باره پزشکی گفته شده بود، این دانش بیشتر هنری بود بر پایه تجربه روشهای مختلف که در طول تاریخ اثر بخشی یا بی اثر بودن آن روشن میگردد. در دوران طلایی اسلامی که همزمان با دوران تاریک قرون

وسطی در بخشی از اروپا است، ابن سینا و شاگردان مکتب مشایی در طب برای اولین بار، آزمایشات تجربی و علیت را وارد دانش پزشکی نمودند. در فلات ایران آثاری از مداخلات درمانگرانه در شهر سوخته و در تمدنهای باستانی جبرفت یافته شده است. در کتاب اوستا نه تنها به نیکی درباره دانش پزشکی مطالبی وجود دارد بلکه فن شریف پزشکی و داروسازی را نیز از لحاظ حقوق و وظایف مورد مذاقه قرار داده است. این امور نشان از تاریخ چند هزار ساله پزشکی دارد.

در دانش پزشکی امروز هرچند دستاوردهای عظیم دانش پسا رنسانس و بویژه انقلاب مهندسی ابزارهای بسیار مهمی در تشخیص، پیشگیری و درمان ایجاد کرده است، ولی در روشهای موجود در تولید علم پزشکی اگر از منافع و مضار استفاده افسار گسیخته از آمار چشم پوشی کنیم، باید یکی از مهمترین وسیله کشفیات پزشکی را کار آزمایشی بالینی دانست.

در این مقال قصد آنرا ندارم که کار آزمایشی های بالینی روزگار جدید را معادل یا حتی مشابه مجربات در طب سنتی بدانم، لیکن از مقایسه برخی جنبه های این دو روش در علم، آسیبی به هیچیک نمی رسد.

از آنجا که کار آزمایشی های بالینی و روش آن برای خوانندگان آشنا تر است صرفا به بیان نکاتی در باره مجربات و ارتباط آن با پزشکی فولکلور و طب سنتی می پردازیم.

در مجربات نویسنده یا استاد بر اساس مشاهدات شخصی، توصیه های پزشکی را به سایرین می نماید و هیچ توصیه ای نمی تواند پیش از تکرار آزمایش بازگویی شود. با انجام مکرر آزمایش، یکی از شرایط مهم در علم تجربی یعنی تکرار پذیری محقق میگردد.

تاثیر یکسان سازی گروهها و انتخاب تصادفی نمونه ها نیز می تواند با تکرار آزمایش در زمانها و مکانهای مختلف بدست آید. حقیر بر طبق نظر کوهن از تاثیر پارادایم در تایید گزاره ها در تاریخ علم مطلع هستم و این عامل را در درست انگاری گزاره های نادرست در این مقال مد نظر دارم.

از دیگر سوی، بعضی روشهای درمانی در پزشکی تاریخی با وجود تکرار و تجربه فراوان، به دلیل آنکه ساز و کار آن مشخص نیست از گردونه روشهای مرسوم حذف شده اند. حال آنکه برخی روشهای درمانی امروزی نیز بدون دانستن ساز و کار یا با فرض صحت سناریوهای آزمون نشده در حال استفاده اند.

از آن جا که وظیفه اساسی پزشکان حفظ سلامتی و درمان بیماری است و هر وسیله ای در این راه قابل استفاده است، تا آن جا که در اسلام حفظ جان بر قوانین محرمانه نیز سایه افکننده است، در مطالعات طب سنتی که با نگاه به منابع مستند و مستدل تاریخ طب انجام می شود، بویژه درباره بیماریهایی که دانش پزشکی هم اکنون از پیشنهاد راه درمان برای آنها عاجز است می توانند یکی از منابع الهام در مطالعات باشد و در کنار طراحی کار آزمایشی های بالینی مبتنی بر روشهای امروزی دانش، مجربات پزشکان قدیمی می تواند اولین چراغ را در راه پژوهشی طولانی و مستدل روشن نماید.

بنابراین هرچند آویختن به کهنه ریسمان نظام علیتی طب سنتی یا سایر روشهای پزشکی تاریخی مورد انتقاد می باشد لیکن استفاده از گزاره های پزشکی این خاطره تاریخی چند هزار ساله که بارها آزمون شده است می تواند برای یافتن راهی در حفظ سلامتی و کاهش آلام بیماران موثر باشد.

ابن سینا می فرماید: "چه نادان هستند پزشکانی که گمان میبرند پزشکان پیش از آنان چیزی نمی دانستند."

